

V této práci bych se chtěla zamyslet nad odlišným přístupem ke studiu náboženské konverze. Konverzi lze zkoumat širokým spektrem přístupů a metod, což se také odráží na problematice jejího definování. Mně však jde o jeden přístup, který se nesoustředí na charakter konverze, tedy třeba to, jak konverze probíhá, zda je náhlá a rychlá či se jedná o postupný proces, do jaké míry je konvertita sám aktivní, co všechno prožívá, resp. jak se mu mění světobzor, a jak o tom vypráví, jak mu při tom procesu funguje paměť a odráží se narativní ideologie dané skupiny, jak se začleňuje do skupiny a jak ho začleňuje a určuje skupina atd. Mě spíše zajímá, proč vůbec něco jako náboženská konverze existuje, proč lidé stále něco takového dělají. Na takovouto ultimátní otázku se podívám z evolučního hlediska, konkrétně začlením konverzi do procesu pohlavního výběru. Z tohoto důvodu náboženskou konverzi považuji za změnu, kterou prochází člověk, pokud se stává náboženským, nebo mění své náboženství, a zároveň vstupuje do nové náboženské skupiny.

Vedle přírodního výběru je pohlavní výběr také silným faktorem pro evoluci znaků, některé rysy dokonce mohou být pro přežití nevýhodné (např. známý paví ocas), avšak dávají výhodu v boji o reprodukci.¹ Takovým rysem, který činí nositele atraktivním pro potenciálního partnera opačného pohlaví či přináší výhodu v „boji“ mezi členy stejného pohlaví, kteří se tímto rysem nevykazují (nebo ne tak úspěšně) může být i náboženská (resp. náboženské myšlení a chování), což nezůstává opomíjeno v současném výzkumu náboženství (viz např. Van Slyke, 2017; Slone & Van Slyke, 2015; Slone, 2008). V rámci tohoto přístupu tak lze náboženskou konverzi pojímat jako přirozenou tendenci, která vyplývá z lidských evolučně vyvinutých mentálních mechanismů řídících naše párovací strategie (mating strategies), může se tedy jednat o něco, co nám může vytvářet reprodukční příležitosti, které náboženská skupina usnadňuje, neboť shromažďuje nositele rysu náboženskosti obvykle zastávající stejnou reprodukční strategii.

V tomto smyslu je důležitý sociální rozměr, který konvertitovi umožňuje mít přístup k potenciálním partnerům. Náboženská skupina tak může fungovat jako prostor pro mezipohlavní a vnitropohlavní výběr (intersexual, intrasexual selection). Jedinci svou přítomností signalizují, že jsou nositeli rysu náboženskosti, který lze ve skupině prezentovat různými způsoby, a tak si příslušníci opačného pohlaví mohou vybírat a soupeřit s příslušníky stejného pohlaví. Pro komparaci s jinými přístupy bych uvedla, že na důležitost sociálního prostředí a procesu začleňování pro konvertitu upozorňuje Lofland, nejde tedy pouze o změnu

¹ Pro více informací o pohlavním výběru viz např. Puts (2015), Buss & Schmitt (1993), Jennions & Kokko (2010).

vnitřních stavů jedince, ale o restrukturaaci společenských vztahů konvertity (Yang & Abel, 2014: 142). V tomto konkrétním bodě mě však zajímá pouze to, zda konvertita získá nové reprodukční možnosti. Dále je užitečné zmínit přístup upozorňující na to, že konvertita také svým způsobem hraje konvertitu, začleňuje se do skupiny skrze snahu být konformní (viz Snow & Machalek, 1983; Balch, 1980). V rámci dvoření totiž mohou konvertité své členství třeba jen předstírat či různými způsoby a s různou intenzitou signalizovat oddanost skupině a svou zbožnost (což bývají atraktivní rysy). Dle jednoho experimentálního výzkumu mají lidé tendenci silněji deklarovat svoji zbožnost, pokud jsou vystaveni atraktivním členům stejného pohlaví (Li, Cohen, Weeden & Kenrick, 2010), jedná se tedy o intrasexuální kompetici. Další výzkum ukazuje, že zvolená párovací strategie je nejsilnější predispozicí k náboženské účasti (Weeden, Cohen, & Kenrick, 2008).

Konvertita tak nemusí svou reprodukční strategii měnit až po přijetí norem dané skupiny, ale může určovat jeho motivaci ke konverzi (klidně i různému duchovnímu hledání a střídání náboženských skupin). Různé uspořádání skupin a jejich rozlišný náboženský světónázor utváří škálu reprodukčních možností. Ne všechny skupiny přikazují monogamii, tudíž třeba v kontextu naší západní společnosti, kde je monogamie uzákoněna, může vstup do určité náboženské skupiny znamenat možnost těžit z polygamního (převážně polygynního) svazku. Zvláště pokud je skupina silně hierarchizovaná, může na jejím vrcholku stát jeden vůdce, popřípadě několik jedinců, kteří si nárokují neomezený přístup k opačnému pohlaví, zbylá většina příslušníků stejného pohlaví je zcela omezena (opět příklad intrasexuální selekce). Jak podotýká Buss, duchovní vůdcové mohou zneužívat svou moc v náboženské skupině úplně stejně jako jiní jedinci v prestižní pozici sekulárních uskupení (Buss, 2002: 202). Ať už jsou ženy zneužívané, nebo je vůdcové přitahují (přirozeně je pro ženy muž atraktivní, pokud má přístup k moci a zdrojům), většina náboženských skupin by měla podporovat trvalé svazky bez nevěry, neboť nevěra je nevýhodná z hlediska toho, že muž by investoval své zdroje do geneticky cizího potomka a žena by s odchodem muže přišla o jeho zdroje, regulace sexuálních strategií náboženskou skupinou tak odráží lidské potřeby a usnadňuje výhodnou strategii (2002: 202). Vzhledem k tomu, že věřící lidé mívají větší množství potomků, zvyšuje se tak fitness rodičů a jako „bonus“ skupina často vypomáhá se starostí o potomky (jedná se o alloparenting, viz např. Shaver, 2017).

Mým cílem není redukovat náboženskou konverzi pouze na její možný reprodukční účel, ale chci upozornit na to, že může být součástí našich reprodukčních strategií, a že tedy může mít určitý reprodukční potenciál a byla by škoda ve výzkumech vypouštět tento její

rozměr. Při zkoumání motivací či vstupních podmínek konvertity by se tak mohly zahrnout informace o zvolené reprodukční strategii. Dále by se mohli zkoumat konvertité-hledači i z hlediska jejich párovací úspěšnosti (lze tak navrhnout hypotézy, že konvertita bude střídat skupiny, pokud v nich není žádný vhodný partner/ka, odejde ze skupiny po rozchodu s partnerem/kou či se nadobro usadí ve skupině, k níž bude signalizovat větší oddanost, pokud se v ní bude nacházet vyhlédnutý/á partner/ka, nebo pokud již bude v nějakém svazku s partnerem/kou). Skrze reprodukční optiku se lze dívat třeba na volný pohyb mezi různými protestantskými církvemi, na uzavřené náboženské komunity i třeba na konverze Indů, kteří se chtějí vymanit z kastovního systému, čímž si tak mimo jiné mohou rozšířit okruh potenciálních partnerů/ek.

Samozřejmě lze navazování partnerských vztahů vnímat jako vedlejší efekt toho, že se jako lidé běžně pohybujeme různými sociálními prostory (např. škola, zájmové kroužky), tudíž se setkáváme s lidmi, s nimiž mámě něco společného, nicméně náboženské komunity mohou sloužit jako celkem spolehlivé indikátory totožných reprodukčních strategií (a také dalších hodnot, názorů apod.) svých členů, navíc skupina má prostředky pro podporu svazků (např. předmanželské porady apod.) a omezování hrozby rozvodu třeba pravidly typu rozvedený člověk se nesmí účastnit určitého rituálu, rozvod je faux pas atd., pokud tedy nakonec dojde k rozvodu, lze očekávat i odchod ze skupiny, ve skupině tak zůstanou pouze „poslušní“ členové.

Tato esej je pouze hrubým nástřelem možné reprodukční funkce náboženské konverze. Co nám však různé střídání skupin, nebo silná oddanost jedné skupině může říct o konverzi jako takové? Pokud s příchodem do skupiny dojde k upřímné konverzi (což lze však těžko zkoumat), pak přítomnost v této skupině spolehlivě signalizuje myšlení a chování dle norem dané skupiny, a tudíž usnadňuje její fungování, a tedy i usnadňuje regulaci reprodukčních strategií. Jednou z neuvědomovaných motivací ke konverzi tedy může být zvolení co nejvýhodnější reprodukční strategie v daném kontextu.

Výborná esej. Neviem, do akej miery ste sa nemuseli snažiť písať kvalitný text a ísť pod svoje možnosti (vtip:), ale mne to stačí. Je to konzistentný text, ktorý má jasný argument. Samozrejme šlo by text ešte trochu vyjasniť a argumentačne „vyčistiť“, ale základný argument a myšlienka sú v ňom dobre sledovateľné.

Zdroje

- Balch, R. W. (1980). Looking Behind the Scenes in a Religious Cult: Implications for the Study of Conversion. *Sociological Analysis* 41(2), 137-143.
- Buss, D. M. & Schmitt, D. P. (1993). Sexual Strategies Theory: An Evolutionary Perspective on Human Mating. *Psychological Review*, 100(2), 204-233.
- Buss, D. M. (2002). Sex, Marriage, and Religion: What Adaptive Problems Do Religious Phenomena Solve? *Psychological Inquiry* 13(4), 201-203.
- Jennions, M. D. & Kokko, H. (2010). Sexual Selection. In D. F. Westneat & Ch. W. Fox (Eds.), *Evolutionary Behavioral Ecology* (pp. 451-467). Oxford, New York: Oxford University Press.
- Li, Y. J., Cohen, A. B., Weeden, J. & Kenrick, D. T. (2010). Mating Competitors Increase Religious Beliefs. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46(2), 428-431.
- Puts, D. (2015). Human Sexual Selection. *Current Opinion in Psychology*, 7, 28-32.
- Shaver, J. H. (2017). How and Why Do Religious Individuals, and Some Religious Groups, Achieve Higher Relative Fertility? *Religion, Brain & Behavior*, 7(4), 324-327.
- Slone, D. J. & Van Slyke, J. A. (Eds.) (2015). *Attraction of Religion: A New Evolutionary Psychology of Religion*. London: Bloomsbury.
- Slone, D. J. (2008). The attraction of religion: A sexual selectionist account. In J. Bulbulia, R. Sosis, E. Harris, R. Genet, & C. Genet (Eds.), *The evolution of religion: Studies, theories, and critiques* (pp. 181-187). Santa Margarita, CA: Collins Foundation Press.
- Snow, D. A. & Machalek, R. (1983). The Convert as a Social Type. *Sociological Theory* 1, 259-289.
- Van Slyke, J. A. (2017). Can Sexual Selection Theory Explain the Evolution of Individual and Group-level Religious Beliefs and Behaviors? *Religion, Brain & Behavior*, 7(4), 335-338.
- Weeden, J., Cohen, A. B. & Kenrick, D. T. (2008). Religious Attendance as Reproductive Support. *Evolution and Human Behavior*, 29(5), 327-334.
- Yang, F. & Abel, A. S. (2014). Sociology of Religious Conversion. In L. R. Rambo & F. E. Farhadian (Eds.), *The Oxford Handbook of Religious Conversion*. Oxford: Oxford University Press.